

DAGBOGSBLADE FRA LABRADOR . II

REJSEINDTRYK FRA SOMMEREN 1960

Af *Aage Bugge*

8.8.–16.8: Kystrejse fra Nain til Saglek i nord. Slutophold ved Nain.

Efterhånden som vi arbejdede os nordover, præsenterede kysten sig mere barsk og øde og udviste til tider majestætiske fjelde. Skovene ved kysten trak sig nu et stykke længere ind i landet. Her var ingen faste bosteder mere. Men efterhånden som vi kom frem til sommerens fiskepladser i disse egne fik handelsbestyreren rigeligt at gøre med at tilse og hjælpe. Foruden lidt sælfangst fiskedes der flittigt og med godt udbytte fra større eller mindre motorfartøjer. Kajakker så jeg slet ingen af. Både grundet på manglende sælskind og af andre grunde var de blevet opgivet tidligere i Labrador end nu gradvis i Grønland.⁷

Besøgene ved sommerpladserne foregik desværre ret hurtigt. Der var så mange andre småsteder at tilse. Jeg fik derfor i travlheden kun meget lidt lejlighed og tid til samtale med fiskerne. Een enkelt gang blev jeg dog helt alene sat af i ro nogle timer hos en venlig yngre fiskerfamilie, der boede meget ensomt, men i underskønne omgivelser et stykke inde i en af de store bugter. Her var der atter skovvækst i de store fjeldale, især i baggrunden, hvorfra der lød en evigt durende lyd af store elve. Den dybe stilhed fik dermed sin egen stemme. Tæt ved stranden lå et enkelt lille telt, lyst og rent. Allerinderst på teltbriksen lå et spædbarn, som moderen holdt øje med under travlheden. Man anså det dog for velanbragt og vel garderet, idet man i tilgift omhyggeligt havde anbragt den eskimoiske salmebog opslået over hovedpuden.

Efterhånden som vi kom nordover, dog stadig et stykke fra den tilsvarende breddegrad af Kap Farvel, gjorde handelschefen mig opmærksom på, at det var fra disse egne, man i nyere tid havde forsøgt at sende nogle skovvækster til Grønland til forsøgene med udplantning.

En dag ankrede vi op til overnatning ud for de græsgroede og triste tomter af den forhen så betydelige og folkerige station Окак (1776–1919), hvor doktor Hutton havde ledet det første hospital på nordkysten. (Se også videre s. 334). Som bekendt led Окак den sørgelige skæbne i 1918/19 at blive næsten totalt raseret af den

spanske syge, der i øvrigt også gik hårdt ud over Hebron. Nogle af de sidste af beboerne havde forsøgt at flygte i deres både, men man udpegede steder, hvor de kun havde nået at hale båden på land for at lægge sig til at dø i klippekløfter ved stranden, og atter andre var blevet fundne drivende rundt som døde i deres både. Efter dette chok ville ingen mere tilflytte stedet på ny. Man anlagde lidt sydligere en plads ved *Nutak*, som dog atter senere er blevet fraflyttet i nyere tid. Hospitalet ved *Okak*, der en tid havde gjort udmærket gavn, måtte desværre herefter opgives.

Længere nordpå kom vi til den året i forvejen forladte missionsstation *Hebron* (1830–1959). Hebron skulle nu mere endeligt evakueres for en række brugsgenstande. Selve det ydre af bygningsanlægget stod dog i denne sommer endnu, men lå hen som en komplet mennesketom og uddød kulissey. Missionsbygningen lignede udvendig de andre ældre herrnhuttiske bygningsanlæg. Stedet var i øvrigt opgivet på grund af brændselsmangel, da de nærliggende småskovene ikke længere fornyede sig.

Tilbage til motorbåden. Den ene af handelsbestyrerens to ledsagere var af settler-typen. Det var en dygtig mand, der desuden også kunne hjælpe mig lidt med mine ordlister. Den anden, Martin Martin, var af den mere regulært eskimoiske type. Han havde vist arvet sit sælsomme dobbeltnavn efter den herrnhuttiske biskop af samme navn, der i sin tid havde virket i Labrador. [M.M. var senere som ovenomtalt medlem af labradordelegationen til Grønland 1964]. Jeg lærte under rejsen i høj grad at sætte pris på denne solide og stoute mand, der fyldte godt mellem sine landsmænd, hvor jeg under mit korte ophold ellers havde lidt svært ved at skimte nogle mere førende skikkelser. Han var fra *Nain*, oprindelig fra *Okak*, hvor han var blandt de meget få, der havde undsluppet epidemien. Han gjorde sit yderste for at sørge for mig på bedste mulige måde, og gang på gang lå der pludselig en venlig faderlig hånd på mine skuldre: „nerilaurit! titulaurit!“

Martin så også gerne, at jeg forsøgte at indstille mig efter labradorsproget, hvor det var muligt. Han smårettede og lempede, og han hørte ikke til den gruppe, der var så moderne, at de negligerede sproget, eller til dem, der med et venligt smil opgav mig med en lille spøgefuldt bemærkning om, at „nå ja, du taler jo alligevel nærmest som Godthåb radio!“ Martin blev dog en dag til morskab i styrehuset, da han pludselig ualmindelig energisk rettede mig og ikke kunne tåle, at jeg kaldte et isbjerg for *iluliax*, for her i disse egne skulle og måtte det hedde: *pekalujak*.

Også her på båden blev i alt fald aftenerne atter stærkt domineret af Godthåb radio. Når mine ledsagere for længst var gået til ro i underkahytten, kunne jeg fra dybet dernede lang tid aflytte de grønlandske landsrådsforhandlinger, som var besættningens aftenunderholdning, før de faldt i søvn. Det var helt hyggeligt og hjemligt, og jeg lærte da også til slut at lade mig vugge i søvn af landsrådets udtalelser.

11.8. nåede vi omsider rejsens nordligste punkt i bunden af den store *Saglek-fjord*.

*Træ hentes hjem
fra skoven »Up the Bay« pr. motorbåd.*

Foto: H. Lindow. Copyr. Arktisk Institut

Vi ankrede for natten og lå for svaj i den rivende strøm fra de store elve i indlandet, der her udmundede. Der var herfra et godt stykke til Cape Chidley, det allernordligste punkt på Labradorhalvøen (cirka på højde med Cap Farvel). Derhen skulle vi „heldigvis-desværre“ ikke, men jeg lyttede til mange beretninger om de stærke strømhvirvler længere nordpå og vel formentlig fandtes hen mod indløbet til selve Hudson-strædet. Det var mig umuligt at kontrollere disse brogede beretninger. Men det var i øvrigt mærkeligt at tænke på, hvor hårdføre de eskimoer må have været, der tidligere, en tid også ledsaget af nogle af brødremissionærerne, havde beboet disse egne. Nogle af disse eskimoer opgives at have levet i snehuse. Strømhvirvlerne kunne efter sigende deromkring og længere væk undertiden være så voldsomme, at man kunne iagttage, hvordan selv et isbjerg (isstykke???) blev suget komplet ned og forsvandt i strømmen. Deroppe allernordligst, tæt bag ved Cape Chidley, lå forhen missionsstationen *Killinek* (1904-1924) og et stykke sydligere *Ramah* (1871-1908).

På vejen sydover måtte vi atter om ad *Hebron*, hvor de sidste evakueringer af nyttegenstande nu var under afslutning. Her måtte jeg skifte transport og flytte over

på en mellemstor skonnert, der lå klar til afrejse sydpå. Om bord var foruden besætningen også et hold af indianske p. t. transportarbejdere.

Da vi lagde til ved skonnerten forelå der med eet en ganske pudsigt situation. Det forlød nemlig højlydt fra skonnerten, at et par af indianerne (dog vist i fællesskab med et par af besætningen) havde haft det sjældne held at nedlægge en isbjørn. Det var sket netop på den rute, vi selv havde besejlet for få dage siden. Indianerne, der myldrede frem ved rælingen, var i denne anledning mægtigt opstemte. De stillede øjensynlig ikke deres lys under en skæppe og beskrev jagten råbende og gestikulerende. Det var tydeligt nok, at det ærgrede Martin kolossalt, at han havde mistet denne chance. Der udspandt sig en lille samtale mellem ham og indianerne. Det foregik på et slags pidgin-engelsk, og Martin lagde ikke skjul på, at han fandt disse landkrabber af indianere ganske uegnede og uværdige til at nedlægge en isbjørn. Det sluttede da med, at Martin hævdede sin værdighed ved at slå sig for brystet og erklære: „*Me ought to have shot it!*“

Om bord på skonnerten blev jeg godt modtaget af besætningen og de oprømte indianere. Disse kunne næsten intet engelsk, dog med undtagelse af een, der var tolk og en slags leder. Han var søn af en ret betydelig, førende indianerkvinde, som jeg havde kikket ind til i teltet ved Davis Inlet.

Indianerne havde fået den ide, at jeg var læge og ville ikke tro det modsatte. Det var kønne og venlige mennesker, men de led i generende grad af stærkt udslet. En af dem blev ført hen til mig og præsenteret som værende syg. De mente til min skræk, at jeg absolut burde hjælpe. Heldigvis sagde den syge også lidt om hovedpine, så jeg kunne trøste ham med en sovetablet. De forsvandt derpå ned i et lastrum, hvor de var indlogerede.

Kort efter gik det sydover. Jeg spiste med besætningen i den snævre forkahyt, og vi fik isbjørnehjerte. Det så i øvrigt sort ud m. h. t. soveplads under nattesejladsen. Omsider fik de ryddet en lille smal kufferthylde tæt oppe under loftet, hvor jeg lige kunne knibe mig ind. Det gav en urolig søvn, da jeg var bange for at trille ned, og jeg blev yderligere generet af en række sælsomme dufte, der steg op fra de tætpakkede sovende, foruden fra madrester på bordet m. m. På dækket var der imidlertid herligt den næste dag, mens vi i fint vejr gjorde ekspressejlds sydpå og repeterede de mange skønne landskaber.

Det blev meget sent, før vi omsider nærmede os Nain. Hen på aftenen begyndte selv indianerne at kede sig i lastrummet, og der var intet i vejen for, at de pludselig okkuperede forkahytten, hvor der var ledigt. Vi kom til at sidde tæt sammenstuede et par timer. Tiden gik dog godt, medens jeg fik tolken til at fortælle om deres vinterrejser i indlandet, hvor de trods den stærke kulde altid havde det „varmt og behageligt“ i deres velindrettede telte. Tolken fortalte en del om efterårets kanorejser. Jeg

*Den efter den spanske syge
uddøde missionsstation Oqaq. Den høje bygning til venstre er Brødremissionens hospital,
hvorfra dr. Hutton virkede 1903–1908.*

Foto: H. Lindow. Copyr. Arktisk Institut

spurgte til hundene, men dem ville de nødigt have med på selve bådsrejsen, da de lavede for meget ballade i de snævre fartøjer. De hentede dem vist først senere, når der blev slædeføre. – Over midnat kom vi i land ved Nain, hvor indianerne, medens de ventede på hjemrejse, blev indkvarteret for sig selv på et pakhusloft. Jeg var glad for atter at rykke ind på det gode lille hospital, hvor jeg trods det sene tidspunkt blev udmærket modtaget og omgående blev puttet i et stort karbad af de stærke og tiltrængte.

Der blev endnu et par dage ved Nain, før skibet returnerede sydfra. Jeg nåede at besøge befolkningens „village hall“, et lille forsamlingshus, der var opført for deres indsamlede midler. Det udfyldte et savn, så befolkningen fik et samlings- og dansested. Dans og kortspil var nu „tilladt“ af brødremissionen. Huset var selvfølgelig velegnet til film. At gå til film var meget yndet og var her blevet til „hallimik“. Lokalet var i øvrigt hverken særlig godt holdt eller probert, men var altså meget populært. Da lærerne endnu ikke var ankommet fortalte missionærfruen mig forskelligt om

skolen, hvor hendes mand også efter nyordningen fortsat medvirkede. Hun viste mig en del af de ældre skolebøger, der under den forrige skoleordning havde været overvejende eskimoiske. Der har dog også tidligere været en del engelsksproget undervisning for settlerbørnene. Overfor eskimobørnene må missionærens gode eskimoiske sprogkunderskab dog have virket som en stødpude indenfor den nyere engelsksprogede undervisning, da de kunne indskyde de nødvendige eskimoiske forklaringer. (Se videre s. 341 nederst).

Missionærfruen havde under sin mands fortsatte sygepermission bedt mig holde engelsk gudstjeneste den sidste søndag aften. Der var god tilslutning fra de mest forskellige sider. Her som andetsteds, hvor brødremenigheden var ene om det kirkelige arbejde, deltog også medlemmer fra andre kirkesamfund. Ornitologen (I, s. 291), der var katolik, overværede de fleste af brødremenighedens gudstjenester. Den sidste aften, hvor jeg måtte forrette altergang efter brødremenighedens ritual, deltog bl. a. også de anglikanske damer fra hospitalet.

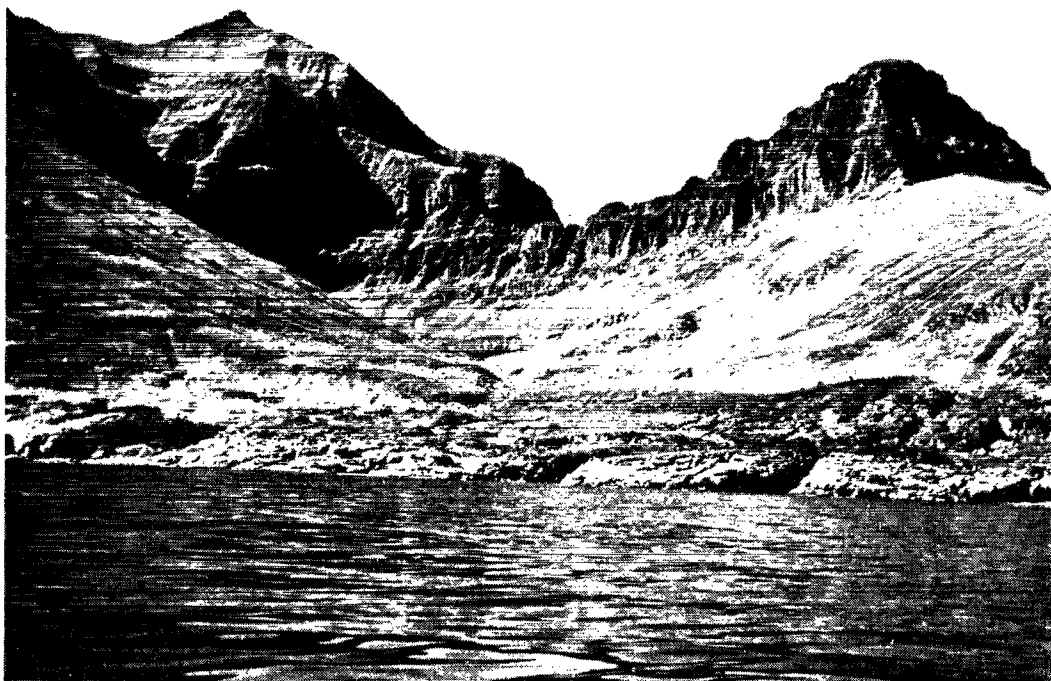
Omsider måtte jeg atter indskibe mig for at returnere sydover. Skibet skulle anløbe både de allerede omtalte pladser, men også nogle steder, vi ikke havde besøgt på nordrejsen.

17.8.—20.8.: Returrejse sydover fra Nain til North West River.

Vi ankrede atter ved *Hopedale*, hvor jeg blev inviteret til aften hos den tyskfødte missionær, der ikke havde haft megen tid til samtale under den travle „skibssøndag“ på nordrejsen. Han følte sig stærkt trykket af de vanskelige sociale og sanitære forhold, som vi drøftede under omtale af slumkvarterer (I, s. 288). Han beklagede befolkningens svigtende forståelse, også selv om staten nu ville hjælpe. Han frygtede, at de statsopførte ny huse hurtigt ville blive vanrøgtet og ødelagt. Da vandforholdene ved stedet var særdeles besværlige, gjorde dette jo heller ikke situationen lettere. Man satte sin lid til den gode indflydelse fra en hjælpestation med sygeplejerske, som man måtte håbe på fra Grenfell-institutionen. [Iflg. Jenness har *Hopedale* nu fået den tiltrængte hjælpestation].

Næste dag anløb vi *Postville*, som jeg ikke havde set på nordrejsen. Stedet var som sædvanlig smukt beliggende i bunden af en skovrig fjord og virkede særdeles velholdt. Den herværende befolkning består udelukkende af settlers. Det hed sig, at de var dygtige folk, der klarede sig godt. De tilhørte iøvrigt alle pinsemissionen. Her var ingen egentlige eskimoer, hvorfor dette sted ligger helt udenfor brødremissionens enemærker. Pinsemissionen ved *Postville* synes at leve ret isoleret og har som trossamfund ikke nogen mærkbar indflydelse udenfor selve stedet.

Om aftenen lagde vi for anden gang til ved *Makkovik*, hvor jeg på den nu fraværende kvindemissionærs vegne blev modtaget af stedets sygeplejerske, som jeg altså

Mugford-massivet mellem Oqaq og Hebron.

Foto: Helge Kleivan

tidligere havde truffet. Hun ville denne gang vise mig et par af de statsbyggede eskimohuse, der var velholdte. Resten af aftenen tilbragte jeg i samvær med andre i sygeplejerskens hyggelige, men såre knebne opholdsstue på hjælpestationen. Her var det allernødvendigste af en lille konsultationsstue, dertil et lillebitte køkken, og til soveværelset på loftet var der adgang ad en meget snæver trappe. Trods såre beskedne opholds- og arbejdsforhold tog den veltjente sygeplejerske imidlertid det hele med et uopslideligt humør og drømte ikke om at beklage sig. Her på stationen samt i mudder og pløre på sin utrættelige gang mellem eskimohusene virkede hun alligevel i bedste forstand i institutionens ånd med et stykke selvudslettende arbejdsvilje, som talte til ære for hende, og som man kunne lære meget af.

20.8.—23.8.: *North West River.*

Vi var nu atter kommet et godt stykke sydpå, og da vi næste gang holdt indefter, mødte vi den stærke, helt trykkende varme fra indlandet. Vi ankrede ved *North West River*, hvor jeg forlod skibet for godt og blev sat i land på sydsiden af den ret brede flodmunding, idet bebyggelsen fordelte sig med en indianerby på nordsiden og hele resten af bebyggelsen på sydsiden. Det hele lå i overordentlig skønne omgivelser. Foran de mange skove, der indrammede bebyggelsen, så man flere steder en fin og tillokkende sandstrand. I den stærke sol mindede det hele om et sydlandsk badested, så meget desto mere som man tværs over floden i timevis kunne iagttage en sværm af badende, pjaskende og svømmende indianerbørn. Indianernes huse derovre omfattede den katolske kirke, omgivet af indianernes huse, samt skole med skolehjem m. m. De dér boende indianere, der helt eller delvis benævnes Montaignais, tilhørte en anden stamme end Naskopi-indianerne, som vi havde mødt ved Davis Inlet, og som jo til stadighed boede i telte.

På vor side af floden lå bl. a. en omfangsrig og god Hudson's Bay Company store, samt det store og ret nyopførte hospital. Som gæst hos overlæge Paddon blev jeg indkvarteret i en af hospitalets sommertomme lærerboliger og kom på kost med læger og sygeplejersker.

Mellem de meget nærliggende småskove og krat havde Grenfell-hospitalet et udstrakt tilliggende af læge- og lærerboliger samt skole for de protestantiske børn med et godt og fuldt moderne indrettet skolehjem. Grenfell-institutionen drev dette og havde i det hele taget et mangesidigt pædagogisk, og selv konfessionelt ansvar for børnene. Man betegnede det hele som Grenfell-skolen. — Man passerede videre institutionens gartnerier og udstrakte kålgårde. I doktor Paddons privathave voksede frugttræer. Der var jordbær på friland og meget andet godt, i det hele en forbausende frodighed.

På hospitalet lå et mindretal af eskimoiske og indianske patienter. Der var desuden sørget godt for eskimoernes og indianernes børnepatienter, blandt andet gennem et særskilt lille børnehaverekonvalescenthjem, hvor man for en sjælden gangs skyld havde anbragt indianerbørnene og eskimobørnene under eet. Her blev jeg en dag i det smukke vejr inviteret til garden party, hvor det var en fornøjelse at se eskimobørnene og indianerbørnene lege sammen. Begge parter var delvis engelsktalende, og måtte i alt fald bruge engelsk som fælles legesprog.

Indianerne fra nordsiden kom normalt herover, når de skulle på indkøb i Hudson's Bay butikken. Her gav de sig umådelig god tid, og man kunne i ro og mag betragte dem, når de hyggede sig i langvarige indbyrdes samtaler, mens de besøgte varerne. På nærhold var de knap så kønne, som jeg måske af ubevidste romantiske grunde havde ventet. De havde ikke blot stærke, men også meget grove ansigtstræk,

*Brødremissionens kirke
og bygninger ved Hebron, forladt 1959.*

Foto: H. Lindow. Copyr. Arktisk Institut

og de forekom mig ret forskellige fra deree stammefrænder ved Davis Inlet, som jeg havde vænnet mig lidt mere til under nordrejsen.

De ret få fastboende eskimoer havde deres eget boligkvarter i udkanten af byen i skovbevoksede omgivelser og i nye statsbyggede huse. Da de endnu kun udgjorde nogle få, lige for nylig tilflyttede familier, blev de kirkelig tilset fra det ret nærliggende Happy Valley, hvortil der jo var gode flyforbindelser. Der påtænkes dog også her en kirke for brødremenigheden, der i vore dage må følge eskimoerne hertil under deres voksende træk mod syd, ligesom til Happy Valley. Med sit gode klima, gode terræn og byggeforhold, et stort tilliggende af jagtdistrikter og righoldige skove frembyder North West River øjensynlig fremtidsmuligheder for en udvidet, men også moderniseret bebyggelse. Muligt vil der herunder, lige som i Happy Valley blive rimelige muligheder for nogle af nutidse-skimoerne, der selv i forøget antal forventes at kunne få arbejde og samtidig måske vil kunne drive noget af deres oprindelige erhverv. De vil i alt fald være bosat i egne, der ikke ligger urimelig langt fra eskimoernes oprindelige tilholdssteder.⁸

Med den forøgede flytrafik nordover er der i vore dage livligere postforbindelse til norddistriktet end tidligere, også ud over sommertidens skibsbesejling. Om slædepost hører man kun lidt eller intet, lige så lidt om tjenesterejser på slæde nordover. Derimod refereres der ikke sjældent til jagtrejser på slæde, herunder så langt sydpå som i omegnen af Happy Valley. (I, s. 282).

Overlæge *W. A. Paddon* var den centrale skikkelse i disse egne og sad inde med en righoldigt alsidig og vel funderet viden om forholdene. Han var ikke blot overlæge ved det nu så vigtige hospital, men samtidig tilsynsførende for sundhedsvæsenet herfra og nordover. Hans far, Paddon senior: dr. Harry Paddon, havde været Grenfells meget nærtstående og betroede hovedmedarbejder og havde da også afløst denne som hovedleder efter hans død. Paddon senior erindres samtidig for sin betydelige kirkelige indsats, og en mindeplade over denne side af hans righoldige virksomhed ses i United Church-kirken i North West River.

Under nogle gode samtaler i doktor *W. A. Paddons* hjem levede man derfor helt naturligt med i lægevæsenets forhistorie i både det sydligere og nordligere Labrador. Grenfell havde selv i sin tid på nordkysten af Newfoundland grundlagt institutiøns første hospital, moderhospitalet St. Anthony, der endnu i en vis forstand er hovedhospitalet. Som tidligere nævnt (I, s. 286) tangerede Grenfell fra det sydligere Labrador gradvis, men mere lejlighedsvis og kortvarigt, eskimoerne nordpå og brødremenigheden, ligesom eskimoer og andre langt nordfra også undertiden blev hospitalsindlagt så langt sydpå som i St. Anthony. Ganske vist havde brødremenigheden kort efter århundredskiftet foretaget det tidligere omtalte særdeles bemærkelsesværdige fremstød, da man i 1903 oprettede et lille, godt hospital så nordligt som ved *Окак*. Med udgangspunkt herfra virkede den dygtige og nidkære lægemissionær *Hutton*, og udførte et betydeligt arbejde. Desværre nåede han kun at virke fra 1902-3 til 1908 og måtte derpå af helbredsgrunde udgå af arbejdet, hvorefter hospitalet måtte opgives.

Der er herefter fulgt en uklar og vanskelig periode, hvorunder man atter som i gamle dage var henvist til mere tilfældig ankommende lægehjælp eller de meget kortvarige lægetilsyn under sommerskibets anløb på havnene. I øvrigt måtte man selv doktorere efter evne, hvad jo også var nødvendigt en del steder i det virkelig gamle Grønland. For at bøde på det værste lod brødremissionen et par af sine medarbejdere bl. a. missionær Siegfried Hettasch (I, s. 288) tage hospitalkursus i England under deres permissionsophold. Situationen var dog i længden ganske utidssvarende. Nordlabrador var endnu i denne periode lægeligt og på en del andre områder halvvejs ude af øje og ude af sind hos de sydfra ansvarlige autoriteter, der fra gammel tid fortsat foretrak det som det letteste og mest praktiske at fortrøste sig til missionærernes praktiske alsidige varetagelse af selv det sværeste i det daglige.⁹

Grenfell-institutionens jævnt voksende ryk mod nord og i alt fald deres voksende interesse for at give den hyppigst mulige aktive støtte til eskimodistrikterne kom sent, da et mere planmæssigt fremstød nordpå kunne have visse vanskeligheder før der i 1956 omsider blev givet en klar kontrakt med St. John's (og Ottawa) til at varetage lægevæsenet for hele Nordlabrador.¹⁰

Man tog nu ligesom i nytidens Grønland hurtigst mulig fat med gennemgribende røntgenundersøgelser for at komme tuberkulosen til livs. Hertil kom efterhånden hjælpestationerne, ligesom også opførelsen af det store hospital ved North West River og det lille, gode cottage-hospital ved Nain (I, s. 290) er af nyeste dato, men altsammen vigtige faktorer under nutidens udvikling.

Under vore samtaler om nutiden var overlæge Paddon særlig optaget af sygeplejerskerarbejdet ud fra hjælpestationerne, idet han med glæde mente at kunne fastslå, at disse ved visse steder allerede havde givet gode, positive resultater. Han understregede stærkt værdien af sygeplejerskernes alsidige og efterhånden helt naturlige indflydelse i hjemmene, selvfølgelig særlig blandt husmødrene. Vedr. det ny forbedrede tempo af hurtige flytransporter til hospitalsindlæggelser i North West River mente han, at man her for en gangs skyld lå et stykke forud for udviklingen i Grønland. Dog så dr. Paddon gerne samtidig og som et nødvendigt supplement, at man gentog de rent midlertidigt skrinlagte lægebesøg (om sommeren) på motorbådsrejser. Disse havde trods alt stadig visse fordele, så man måtte foretrække et „både-og“. Flytransport kunne komme til at give noget uro under den medfølgende læges mere kortvarige ophold ved de pågældende steder, så han (undertiden af hensyn til patienten) ikke fik rimelig tid og ro til samtidig at sætte sig ind i forholdene og deres baggrund.

Overlægen var stærkt engageret i problemerne omkring det almindelige oplysningsarbejde. Han beklagede herunder stærkt de ringe fremskridt, der hidtil var sket i ungdommens hårdt tiltrængte *efteruddannelse*, hvor denne nu end måtte finde sted. Nogle i sin tid af brødremissionen foranstaltede forsøg med efterskole i Makkovik og husmoderskole [Lindow s. 41] må være gået gradvis i stå og blev i alt fald ikke omtalt. Der var intelligente og lovende unge, men uden mærkbar lyst til at læse videre.¹¹ Af samme grund var doktor Paddon en ivrig fortaler for den nyeste, ensidigt engelsksprogede skole i Labrador, hvorigennem han håbede, at der ville blive skabt en tiltrængt horisontudvidelse for ungdommen.

Vi berørte i samme forbindelse den livlige [og siden så stærkt voksende] indbyrdes problemdebat mellem nutidens grønlandere om deres klart bevidste *dobbelt* trang både til en virkelig effektivt udvidet danskundervisning og samtidig en rimelig hensyntagen til deres eget sprog og til visse dele af deres grønlandske særpræg og for-tidsarv.

For labradoreskimoernes vedkommende lod Paddon til at mene, at et sådant „dobbeltproblem“ ikke var dem bevidst og faktisk ikke eksisterede. Set fra det grønlandske (og grønlandsk-danske) milieu er dobbeltsprogproblemet i alt fald både indholdsfuldt og vigtigt, endda uanset hvad slutresultat man kommer til. Dr. Paddon personlig så spørgsmålet ud fra en canadisk og praktisk synsvinkel og blev derfor hurtigere færdig med det: På forespørgslerne blandt labradoreskimoerne havde forældrene i alt fald stillet sig helt positivt til indførelsen af den ensidigt engelsksprogede skole. De skimtede en fremtid i dette, og det var dem øjensynlig nok. Der forelå heller ikke (som i nutidens Grønland) efterfølgende blandede reaktioner eller udtrykkeligt fremsatte ønsker om samtidig i eller udenfor skolen at ville værne om eget sprog og fortidsarv. [Jennes oplyser som en en passant bemærkning fra Rev. Peacock, at befolkningen selvfølgelig ikke var blind for, at fortiden kunne have en vis „commercial value“ f. eks., når de for landsdelen mere særprægede og gammeldags prægede souvenirs til turistsalg trods alt kunne være en god salgsvare].

Da vi kom frem til *spiritusproblemet*, og jeg kom til at bemærke, at jeg for eget vedkommende under cirka en måneds ophold intet misbrug havde set, replicerede dr. Paddon kort og tørt: „Then you have been lucky!“ Han gentog, hvad administrationens repræsentant (I, s. 284) havde understreget: at hoveddiskussionen i udpræget grad stod for og imod ligeberettigelse med andre for eskimoer og indianere: Man tenderede fra visse sider mod at ville starte kulegravningen af det overordentlig vanskelige spiritussspørgsmål med at overveje en helt ny og tiltrængt stillingtagen til spørgsmålet gennem en indledende ophævelse af spiritus-diskriminationen. Paddon oplyste yderligt, at rådspurgte man brødremissionen som særlig eskimokyndig, så syntes (i alt fald nogle fra dette hold) at være af en så radikalt moderne indstilling [siden bekræftet overfor mig i brev fra Rev. Peacock], at de nærmest var stemt for indførelse af fuld ligeberettigelse, hvorefter man da på fuldkommen ny basis måtte søge at bekæmpe spiritusondet ad helt nye veje.

Fra *The United Church*, brødremissionens protestantiske partner i syd, har man imidlertid også ladet høre fra sig. Dette samfund har ikke brødremissionens solide praktiske nærkendskab til situationen blandt eskimoerne, men de tangerer dog disse rent geografisk i det sydligere Labrador og har i alt fald anset sig for engageret i debatten om spiritussspørgsmålet. Man er fra dette hold gået imod at ligeberettigelse også skulle omfatte eskimoer og indianere. Det må herunder erindres, at United Church under fortidens debat for og imod et forbud i Amerika stod overvejende på forbudstilhængernes side. – Under administrationens overvejelser har det i alt fald ikke simplificeret en snarlig stillingtagen, at man kirkeligt står delt i denne henseende. Hvad man fra katolsk side mener om det hele på indianernes vegne har jeg desværre endnu ikke fået oplyst.

North West River, udsigt over floden fra hospitalets forhave.

I samarbejdet med provinsregeringen i St. John's synes der i vore dage omsider at være kommet nærmere kontakt mellem denne og Nordlabrador, selv om det vil tage tid at oprette følgerne af den tidligere udprægede isolationsperiode. Der er bl. a. vågen interesse ikke blot for det omtalte spiritusproblem, men også for skolen, især for de nyudsendte, faguddannede lærerkræfter. Samtidig søger man fortsat at drage nytte af brødremissionens erfaring i nogle af de problemer, der angår befolkningens psyke. Både i lægelige og humanitære spørgsmål synes myndighederne desuden stærkt interesseret i at følge resultaterne af Grenfell-institutionens nyordnede indsats til bedste for norddistrikterne, hvor denne arbejdsgruppe nu først for alvor begynder at føle sig på hjemmebane mellem eskimoerne og deres særlige problemer.

I nutiden, hvor også Nordlabrador vil blive lagt åben for en strøm af blandede, både værdifulde og tvivlsomme indflydelser, skylder man i alt fald anerkendelse af, at der med ophævelsen af isolationsperioden er kommet et frisk og uundgåeligt tiltrængt pust af gode arbejds kræfter indenfor de forskellige institutioner. Herunder må velfærdsstaten nu tage en række stærkt blandede praktiske opgaver op, som missionærerne hidtil havde at bakse med, og som de i en meget lang årrække efter evne har søgt at varetage. —

De sidste dages meget stærke varme udløste en voldsom torden med regnskyl. Da det klarede lidt, kom jeg af sted til Happy Valley med et af de meget små fly. Under den cirka halve times rejse havde jeg trods resterne af regntågen et vidtstrakt udsyn over landskaberne. Indlandets store skovstrækninger afløstes af et blinkende spindelvæv af søer og små og store vandløb. Det hele virkede storslået, men endeløst ensomt.

23.8.-1.9.: Slutophold i Happy Valley og Goose Bay.

Tilbage i Happy Valley blev jeg modtaget på det bedste af John B., der kort efter kontaktede mig med en intelligent eskimoisk basearbejder, i fællesskab med hvem jeg kunne gennemse mine ordlister. Trods *labradorsprogets* oplagte slægtskab med det grønlandske, med hvilket det frembød mange ligheder og tilknytningspunkter, udviste sproget dog samtidig gang på gang et halvfremmed ordvalg og en halvfremmed udtale. Selv om udtalen ikke forvoldte vanskeligheder ved forståelsen, var det dog af interesse, når man hyppigt noterede „det andet κ“ (se nærmere I, s. 284, note 4), samt de meget bløde l-er (dobbelt l-er) i modsætning til de tilsvarende grønlandske „hvislelyde“ (sillet – grl. : *sitdlit*). De sidstnævnte grønlandske lyde virkede ejendommeligt nok ligefrem generende på Labradorfolkene at aflytte, så det skete at enkelte bogstavelig skar ansigt over den vestgrønlandske udtale. Især forekom i Labrador en række dobbeltvokaler og -konsonanter, der i nutidsgrønlandsk næsten kun spores som udtalte fortidslevn i den endnu gældende kleinschmidtske retskrivning. (I referat af meget gamle, nu uddøde grønlænderes udtale kan man delvis høre disse dobbeltlyde).

Især mødte jeg dog i labradorsproget visse fremmedartede konstruktioner, der en overgang voldte lidt vanskelighed. F. eks. gik der nogen tid, før jeg – og da som noget ret simpelt – blev gjort opmærksom på de verber eller „tilhæng“, hvormed man i Labrador erstatter det i Grønland så hyppige („kan“) -*sínauvok*, der normalt ikke hører hjemme i Labrador. (Om en tilfældig nyere „import“ af -*sínauvok* som låneord fra Ungava, se også I, s. 294). – Forskellen i sprogene belyses imidlertid allerklarest derved, at labradoreskimoerne som allerede beskrevet, og trods deres glæde over aflytning af Godthåb radio, har svært ved at få virkelig klart udbytte af disse udsendelser.

Radiochef Fr. Nielsen har som sit indtryk af labradorsproget under delegationsbesøget i Grønland 1964 fortalt mig, at han anså dialektforskellen mellem grønlandsk og labradorsproget for at være „betydelig, men ikke uovervindelig stor.“ – I min eneste samtale (telefonsamtale) med Rev. Peacock erklærede denne, at han under sit hjemmestudium af det grønlandske meget hyppigt faldt over vendinger og konstruktioner, som han fandt mindst talt højst mærkværdige: „... *certainly very* curious!“ – Under mit senere ophold i Ottawa traf jeg en mand fra Pangnirtung, hvis sprog på nogle punkter mindede lidt mere om labradordialekten end om det grønlandske.

Vedr. de indenfor labradorsproget forekommende *låneord*, så udviser disse en længere række tyske ord fra den ældste tids påvirkning, f. eks. ugedagene på tysk, medens de nyere låneord selvsagt hyppigst er engelske.

Indenfor de forskellige kirkesamfund i Happy Valley stod brødremenigheden i særlig godt forhold til anglikanerne (The Episcopal Church), og disse to kirkesamfund holdt skole i fællesskab. Det var i det hele en gruppering af skolerne på konfessionelt grundlag, hvad staten (dette og følgende i hovedsagen efter oplysning fra administrationen) var godt tilfreds med og gerne støttede. Dette skete undertiden gennem meget store pengetilskud. Staten står bag kravet om engelsk skolesprog og kvalificerede lærere, samt havde i udpræget grad indseende med skolehjem o. lign. Omvendt overlod staten ansættelsen af lærerne til det pågældende trossamfund, f. eks. (jfr. administrationsrepræsentanten) i Nordlabrador til brødremenigheden. Man søgte i det hele så hensynsfuldt og smidigt som muligt at tilpasse skoleforholdene både efter nutidens krav og efter konfessionelle retningslinjer.

I samtale mand og mand imellem, men også på tryk, gives fra de mest forskellige hold klar anerkendelse af den opofrelse og trofasthed, hvormed brødremissionen i Labrador gennem generationer har røgtet deres opgaver blandt eskimoerne. Det er almindeligt anerkendt, at missionærerne i fortiden under en overordentlig kritisk og vanskelig periode har bidraget væsentlig til at redde den lille stamme fra komplet udslættelse. Missionærernes hyppigt næsten livsvarige gerning på deres poster – uanset selvfølgelig også en vis fare for stagnation – befæstede deres position, deres kendskab til befolkningen og for de flestes vedkommende til sproget.

Samtidig lagde dog de herrnhuttiske missionærer både i Labrador og i fortidens Grønland, i det mindste på eet punkt, et afgørende skel mellem dem selv og deres menighed, nemlig derved at de systematisk undgik (og skulle undgå) indgifte i befolkningen. – I Grønland forlod et ret stort antal af de danske præstemissionærer landet efter kortere åremål, hvad der hyppigt svækkede den danske mission. Men omvendt træffer man i den danske mission i Grønland nogle præster, og afgjort ikke af de ringeste, der kom til at stå befolkningen nær og hvoraf nogle valgte at gifte sig

Eskimokvinde Foto: Helge Kleivan
fra norddistrikterne.

ind i grønlandske blandingslægter. De satte ikke, som man efter det herrnhuttiske syn ville have befrygtet, deres position til ved dette, men fik herigennem indflydelse i befolkningen, som de kom til at stå særlig nær. Nævnes kan i denne forbindelse f. eks. så betydelige missionærer som Sverdrup, Kragh, N. E. Balle og Chr. Rasmussen.

Når labradormissionærerne i fortiden har været belastet med en stor del praktiske opgaver, der nu er overtaget af andre, især varetagelse af handel, men også missionens egen oprettelse af det første hospital i Nordlabrador, når de på egen hånd selv måtte doktorere i lange perioder, samt varetage den almindelige daglige „ordenshåndhævelse“ og meget andet, så var dette oprindeligt noget, der må have ligget ret fjernt fra deres tilgrundliggende pietistiske indstilling. Disse ekstraopgaver var noget, som forholdene under isolationsperioden ganske simpelt påtvang dem, men det bidrog i alt fald til på gavnlige måde at udvikle deres omtanke for befolkningens rent menneskelige og timelige velfærd. De måtte da, om end med små midler, gang på gang tage sig af sådanne sager, og dette i højere grad end det skete blandt deres nærtstående trosfæller i Grønland.

Selvfølgelig har brødremenigheden i Grønland udvist både trofaste og stoute missionærer, ja i enkelte tilfælde folk, der stod langt over det almindelige, f. eks. navne som sprogforskeren Kleinschmidt og salmedigteren Spindler. I Ostermann: Den grønlandske Missions og Kirkes Historie, 1921, er herrnhutternes indsats i Grønland gjort til genstand for ensidig skarp kritik, der på steder tilmed kan virke i generende grad nedladende. Uagtet herrnhutternes svagere sider kan man dog med tak erindre deres gerning i Grønland og herunder ikke mindst deres lødige bidrag til den grønlandske salmebog og sangbog. Dette og meget andet godt forandrer selvfølgelig ikke, at de som bekendt koncentrerede deres menigheder på ensidig og økonomisk skadelig måde og dette øjensynlig i højere grad, end det skete i Labrador. Man kan heller ikke dække over, at brødremissionærerne forlod en del af deres virkepladser i Sydgrønland i økonomisk og socialt underudviklet tilstand, (det stramme regime har vel bevirket en del af dette), og at det efter deres bortrejse fra Grønland tog tid at få disse enklaver rettet op på et noget bedre niveau.

Kernen i det bedste af herrnhutternes virksomhed har dog i Grønland som i Labrador været det smukke gudstjenesteliv, der udfoldede sig indenfor deres næsten trykkende prunkløse og enkle kirkerum. Det undrer da ikke, at de gamle forhenværende herrnhutter i Sydgrønland endnu mange år efter deres missionærers bortrejse vedblev at mindes netop denne side af deres virksomhed.

Hvad angår kirkelivet i Labrador kunne dette med større udbytte være blevet iagttaget især ved højtiderne under befolkningens noget roligere tilværelse i visse af vintermånederne, hvad jeg desværre ikke opnåede. De rejser jo meget. Enkeltvis traf jeg dog, selv under mit sommerophold, repræsentanter for den vigtige „ældsteord-

ning“, der i fastere form var indført kort efter århundredskiftet til bestyrkelse af samarbejdet mellem missionæren og menigheden. Det var de såkaldte „elders“, af befolkningen kaldet „angajorkâkatigît“. Dette menighedsvalgte råd med missionæren som formand, var især i lidt ældre tid samtidig en ordenshåndhævende institution, hvis opgaver som sådan dog nu gradvis er overtaget af politiet. For dette kan dog „rådet“ fortsat betyde en støtte i flere henseender. Ældsteordningen i Labrador er blevet til henimod et halvt århundrede før vi i Grønland ved anordning af 1962 fik indført de nuværende valgte „menighedsrepræsentanter“. Selv om der havde været tilløb til et og andet tilsvarende under vækkelsen i Grønland, da denne endnu omkring 1910-erne ydede sit bedste, var denne bevægelse dog ikke egnet

Eskimoisk dreng. Foto: Helge Kleivan

til at skabe de tilstrækkelige faste og alsidige rammer for menighedsrepræsentanter.

Omvendt har labradormissionens indfødte medhjælpere, „kivgat“, ikke fået nær samme position eller uddannelse som den kun delvis tilsvarende kateketstilling i Grønland. Man har i Labrador måtte savne den indfødte seminarieuddannede eller på anden måde uddannede kateket, der trods alle sine eventuelle brist og skavanker har talt dygtige folk og har spillet en vigtig rolle i Grønland for den jævreste del af folkeoplysningen og kirkearbejdet.

Medens i Grønland, især efter århundredskiftet, den voksende indfødte præstestand er blevet af væsentlig betydning i kirkelivet, forekommer akilleshælen ved kirkelivet i Labrador i nutiden at være den fortsatte mangel på indfødte, ordinerede missionærer af folkets egen midte. De meget få eventuelle emner, der har været på tale, er atter blevet opgivet af blandede grunde.¹²

Under de mange vidtgående ændringer af strukturen i den nyeste tids Labrador, har brødremenigheden efter evne beflittet sig på at stille sig så loyalt og positivt til nyordningen som muligt. Uanset hvad man fra missionærernes side har ment om den ensidige engelsksprogede skoleordnings indførelse (muligvis har visse af dem forudsat dette), virker missionærerne som omtalt fortsat med i skolearbejdet og har desuden indflydelse derigennem, at superintendenten sidder i skolevæsenets overbestyrel-

se. I det hele gælder det sikkert, at selv om brødremissionærerne, dog også til deres lettelse, nu har været vidne til en betydelig beskæring af deres oprindeligt så alsidige og patriarkalske stilling, vil der i kraft af deres rige erfaringer mellem eskimoerne fortsat regnes med deres stemme på flere områder. De vil altid være rede til at gå i brechen for eskimoerne, deres menneskeværd og deres eksistensmuligheder. Det er da sikkert med rette blevet sagt, at uanset de mest gennemgribende ændringer vil brødremissionen i Labrador utvivlsomt vedblive at røgte deres centrale kirkelige opgave indenfor det folk, hvis skæbne de gennem en meget lang årrække har været afgørende med til at forme.

[Jenness har i øvrigt s. 85 en note om, at det tegner til, at brødremissionen (der jo de facto udgør en slags folkekirke i Labrador) nu tenderer mod at søge sin status som „mission“ ophævet og søge omdannelse fra „foreign mission“ til en mere selvstændig „regional church“ i Labrador. De sorterer endnu under en hovedbestyrelse i London].

Rent kirkeligt er det fortsat til støtte for brødremenigheden i Nordlabrador, at de kan arbejde uden egentlig indblanding fra pinsemissionen, samt i alt fald foreløbigt uden problemer fra katolsk side. Det giver dem en vis konfessionel arbejdsro. I det daglige modtager de god og moralsk støtte langt ud over eskimoernes faste tilslutning. Ikke mindst støttes de betydeligt fra Grenfell-institutionen, men også mange andre af de i landet ansatte canadiere og englændere udviser god forståelse for det kirkelige arbejde.

Hvad angår labradoreskimoernes egne tanker om deres nutids- og fremtidsproblemer, er det i fortsættelse af orienterende samtaler på stedet et savn, at man ikke til yderligere studium af folkets egne reaktioner har en opinionsdannende, eventuelt dobbeltsproget presse som i Grønland. Man efterlyser uvilkårligt i Labrador et stykke folkeopdragelse på tryk eller i radio, der kan inspirere den jævne befolkning til at følge med i, hvad der i grunden foregår omkring dem samt noget rent populær oplysning om den omverden, der nu banker på døren til Nordlabradors hidtil halvlukkede verden. Visse tilløb synes at have fundet sted i form af nogle særskilt redigerede, mere lokale radioudsendelser, formentlig på eskimoisk, men de er gået i stå, øjensynlig på grund af manglende støtte og forståelse fra administrationens eller anden side.

I Grønland har de dobbeltsprogede meningsudvekslinger på tryk i A/G og andetsteds samt i radio udgjort et opdragende og udviklende moment til gavn for befolkningen og har dermed dannet en slags stødpude mellem gammelt og nyt, som man jo nødvendig ville undvære. Ikke blot har det været gavnligt, at grønlænderne selv indbyrdes og udadtil kan lufte deres meninger, men det har også været en hjælp for dem, der udefra ville studere befolkningens tanker og reaktioner.

Af almindelige bøger på labradoreskimoisk ud over de kirkeligt nødvendige tryk-

sager og de nu forældede eskimoiske skolebøger var det mig umuligt at finde noget. En stor del oplystes at være brændt i Nain 1921 (Lindow s. 42), og da man jo på dette som på andre områder stadig må have brødremenighedens meget begrænsede midler i erindring, forstås det, at man ikke har kunnet optrykke selv det bedste af det, der gik tabt. —

Kort før min afrejse var der en sammenkomst i brødremenighedens kirke, hvorunder bl. a. en af de eskimoiske menighedsældste takkede for besøget. Vi udvekslede sluthilsener i håb om fortsat kontaktfornylelse.

I sit lille hyggelige hjem vedblev min udmærkede vært, John B. til det sidste med sine jagthistorier, meget hyppigt iblandet pludselige spredte bemærkninger og oplysninger om brødremenighedens tilværelse i hans ungdom. — I øvrigt glemte han så vist ikke at omtale sit yndlingsdyr, sortbjørnen i Labrador. Han udmalede den forfra og bagfra og beskrev dens snilde og klogskab. Herunder blev der også lagt et godt ord ind for den orden og renlighedssans, dette dyr udviste: Man behøvede „bare“ at kigge ind i dens vinterhi, så fandt man dér skarnet og affaldet nok så nydeligt lagt til den ene side og vinterforrådet til den anden side o. s.v. Der var mildest talt køligt i ødemarkerne, når de som pelsjægere om vinteren måtte krybe i soveposerne i et primitivt nattely . . . Her sluttede John pludselig: „But then . . . always a chapter of the bible.“ Sådan bar vi os ad den gang, tilføjede han lidt efter, nu er der så meget, der er ved at blive anderledes.

Som undertiden i det ældre Grønland havde man også forhen i Labrador for skik at synge et særskilt salmevers for de langvejs bortdragende, snart i kirken og snart ved bådenes eller slædernes afrejse. John sluttede de sidste af vore gode aftener med at spille og synge labradorfolkets afskedsvers om Herren, der går forud for os på livsvejen:

Sivorlilaurit
Jêsuse, igvit
Inôtseme, uvagullo
Maligomagivaptigit.
Tessiortigut
Illa kilangmut. — — —

Den 1.9. afrejste jeg fra Happy Valley til Goose Bay for derfra at fortsætte med fly til Montreal og atter videre med jernbane til Ottawa, dette bl. a. af hensyn til samtaler om eskimoiske tryksager. Ejendommeligt nok opnåede jeg i sidste øjeblik, aftenen før afrejsen fra Goose Bay at få en længere telefonsamtale med superintendent, Rev. Peacock, der lige var hjemkommen fra sin permission i England, kun få

timer efter min afrejse fra Happy Valley. Jeg havde netop savnet at konferere nogle af mine indtryk med denne, og vi vedtog da også at korrespondere.

Under den lille tillægsrejse vestpå fik jeg ud over besøgene på regeringskontorerne i Ottawa også tid til et værdifuldt samvær med dr. Diamond Jenness, samt med Mr. og Mrs. Rowley, der alle gav mig støtte og gavnlige oplysninger. I Montreal kunne jeg før jeg indskibede mig hjemefter forny bekendtskabet med nogle af vore forhenværende canadiske konsulter fra Grønland under krigsårene. Det drejede sig om de velkendte navne Trevor Lloyd, Max Dunbar og A. E. Porsild. Af pladsmæssige hensyn, og da det var Labrador, der var mit hovedanliggende, må hele dette slutafrsnit af rejsen forbigås.— Den 9.9. afrejste jeg fra Montreal med „Batory“ og ankom den 19.9. til København.

- ⁷ Endnu kort efter århundredskiftet synes kajakkerne at have været meget talrige. De omtales stadig af *Hutton*, der virkede som lægemissionær ved og fra *Oxak* i 1903–1908. Han har oven i købet givet en af sine bøger, der beskriver dette tidsrum, titlen: *By Eskimo Dog-sled and Kayak* (London 1919). Om den påfølgende stærke nedgang i kajakkerne skriver *Lindow* (s. 31), at „Kajakken er ved at gå helt af Brug.“ *Kleivan* oplyser, s. 47, at det dog er trukket lidt ud, og at nogle færere kajakker til slut fandtes f. eks. i Hopedale i 1925, tilsvarende nogle få ved *Nain* omkring 1930–1935, hvorefter de ophørte. K. havde dog selv i 1955 ved *Hebron* set een enkelt kajak i brug.
- ⁸ Iflg. *Jenness* er dette i alt fald doktor *Paddons*, måske optimistiske yndlingstanke, hans „rosy vision“, men det falder dog også i henhold til slutningskapitlerne i *Jenness*' bog sammen med dennes egne yndlingstanker om et moderniseret og alsidigt udnyttet Labrador, der samtidig også kunne komme eskimoerne til gode. I alt fald synes der næppe under disse prospekter at regnes med labradoreskimoernes fra visse sider forventede „snarlige udslættelse.“
- ⁹ Helt op til 1955 giver en rundrejsende læge, dr. *Curtis* en meget skarp kritik af de sanitære forhold i de egentlige eskimoiske boligkvarterer i norddistrikterne selv ved *Nain*, dette uanset om de øvrige bydele kunne tegne sig helt nette og velholdte. Hans udtalelser synes at have givet provinsregeringen en del at tænke på og at have bidraget til at fremskynde den nyeste udvikling. (*Jenness* s. 81).
- ¹⁰ Vedr. overgangstiden før *Grenfell*-institutionen kunne sætte ind i selve norddistrikterne på klar basis, kan det som et eksempel på dens indledende kontakter med de sydligste eskimoer anføres, at institutionen i 1930-erne og med udgangspunkt fra *North West River* havde en kostskole i det lidt sydligere beliggende *Cartwright* (Se kortet I, s. 279). Af en daværende *Grenfell*-sygeplejerske er det for nylig blevet mig oplyst, at denne kostskole i og omkring 1934 omfattede 60 elever, deraf en del eskimobørn, hvis forældre i skolehalvårets vintermåneder færdedes vidt omkring på fangstrejser.
- ¹¹ Overfor *Paddons* pessimistiske syn på ungdommens ringe lyst til efteruddannelse er det rimeligt at supplere dette med de nyeste oplysninger hos *Jenness* s. 89, hvoraf det fremgår, at: i de allersidste år op mod 1963 gennemgik godt en halv snes unge af hel eller delvis labradoreskimoisk oprindelse efteruddannelse med statsstøtte og med fuldt tilfredsstillende resultater. For norges vedkommende var uddannelse afsluttet. De pågældende blev uddannede på lige fod med andre som lærere eller sygeplejersker. Dette fandt sted i *St. John's*, hvor man fortsat påregner tilgang fra Labrador til denne og lignende uddannelse.
- ¹² Under delegationsbesøget fra Labrador til Grønland 1964 har man (jfr. et notat i *Kristelig Dagblad*) strejft dette spørgsmål og synes at have berørt muligheden af et midlertidigt „udlån“ til Labrador af en af de indfødte grønlandske præster. (Der er dog også en slags præstemangel i selve Grønland, idet man i alt fald i de senere år har haft svært ved at få tilfredsstillende tilgang til en fyldigere og tiltrængt danmarksuddannelse af de indfødte grønlandspræster).